

Regionale verscheidenheid in bevolkingsconcentraties

Deel 1: Gemiddelde leeftijd en leeftijdsopbouw

Mathieu Vliegen en Niek van Leeuwen

De Nederlandse bevolkingskernen vertonen niet alleen een ongelijkmatig ruimtelijk spreidingspatroon, maar ook regionale verschillen in de samenstelling van hun bevolking naar leeftijd. Zo blijken de inwoners in driekwart van de landelijke kernen en stedelijke centra in de perifeer gelegen provincies gemiddeld ouder te zijn dan de inwoners in de bevolkingskernen in de centraal gelegen provincies. In de zeer kleine en kleine landelijke kernen zijn de inwoners van Zeeland het oudst. In de middelgrote en grote landelijke kernen geldt dit voor de inwoners van Drenthe. In de zeer kleine en kleine stedelijke centra zijn de inwoners van Zeeland en Groningen het oudst, en in de middelgrote en grote stedelijke centra de inwoners van Limburg.

1. Inleiding

Aan het slot van het voorgaande artikel over de ongelijkmatige ruimtelijke spreiding van de bevolkingskernen is opgemerkt dat er ook sprake is van een regionale verscheidenheid in een aantal kenmerken van de inwoners van de verschillende landelijke kernen en stedelijke centra. In dit eerste vervolgartikel wordt aandacht besteed aan de regionale verscheidenheid in de gemiddelde leeftijd en de leeftijdsopbouw van de inwoners van de desbetreffende kernen en centra. De landelijke kernen en de stedelijke centra worden ook hier, op basis van hun inwonertal, onderverdeeld in zeer kleine, kleine, middelgrote en grote landelijke kernen en stedelijke centra. Zeer kleine, kleine, middelgrote en grote landelijke kernen zijn achtereenvolgens kernen met minder dan 500 inwoners, 500 tot 2 duizend inwoners, 2 duizend tot 5 duizend inwoners en 5 duizend tot 10 duizend inwoners. Zeer kleine, kleine, middelgrote en grote stedelijke centra zijn achtereenvolgens centra met 10 duizend tot 20 duizend, 20 duizend tot 50

duizend, 50 duizend tot 100 duizend en 100 duizend of meer inwoners.

Er bestaat nauwelijks een compleet landelijk beeld van de regionale verscheidenheid in de leeftijdssamenstelling van de inwoners van bevolkingskernen. Bij de naoorlogse traditionele volkstellingen werden alleen cijfers over het inwonertal voor de afzonderlijke plaatsen (en agglomeraties) gepubliceerd met een verwijzing naar de gemeente(n) waartoe zij behoorden (CBS, 1950, 1964 en 1981). Pas bij de laatste traditionele volkstelling van 1971 werd in het kader van een reeks monografieën ook aandacht besteed aan andere aspecten van de bevolking in deze plaatsen. Als gevolg van de gehanteerde probleemstelling in de monografie over dit onderwerp, richtte de aandacht zich echter alleen op een selectie van plaatsen tot 5 duizend inwoners waarvan de grenzen volgens de indeling van 1971 vergelijkbaar waren met die van 1947. Bovendien moesten die plaatsen behoren tot het tiende deel van het totale aantal plaatsen met de hoogste (positieve), respectievelijk de laagste (negatieve) groeipercentages (Groot, 1980).

Onderzoek naar kleine kernen dat nadien is uitgevoerd, maakte hoofdzakelijk gebruik van regionale bronnen. Soms zijn toen ook landelijke bronnen van andere organisaties gebruikt, in het bijzonder het nederzettingenbestand landelijke gebieden van de Faculteit Ruimtelijke Wetenschappen, Universiteit Utrecht, en het kleine kernenbestand van het Sociaal en Cultureel Planbureau. Tegelijkertijd werd echter een pleidooi gehouden voor frequenter samengestelde data op dit nederzettingenniveau (Atzema et al., 1989). Met de beschikbaarstelling van gegevens voor bevolkingskernen in het kader van het Europese Volkstellingprogramma 2001 is daarmee hopelijk een nieuw begin gemaakt (CBS, 2006).

Staat
Aantal bevolkingskernen naar kerngrootte per provincie, 2001

	Landelijke kernen				Stedelijke centra				Totaal
	Zeer klein	Klein	Middelgroot	Groot	Zeer klein	Klein	Middelgroot	Groot	
	<500 inwoners	500–<2 000 inwoners	2 000–< 5 000 inwoners	5 000–<10 000 inwoners	10 000–<20 000 inwoners	20 000–<50 000 inwoners	50 000–<100 000 inwoners	100 000 inwoners of meer	
Groningen	57	43	18	5	4	3		1	131
Friesland	103	93	25	9	5	3	1		239
Drenthe	50	35	21	4	4	2	2		118
Overijssel	43	38	19	17	11	4	4	1	137
Flevoland	3	9	2	2	2	3	1	1	23
Gelderland	76	107	36	26	26	13	2	3	289
Utrecht	20	17	13	14	5	9	2	2	82
Noord-Holland	48	54	29	18	9	9	6	3	176
Zuid-Holland	33	57	38	20	20	13	3	5	189
Zeeland	50	52	25	5	1	4			137
Noord-Brabant	56	105	58	31	22	11	4	4	291
Limburg	54	91	40	13	6	6	2	2	214
Nederland	593	701	324	164	115	80	27	22	2 026

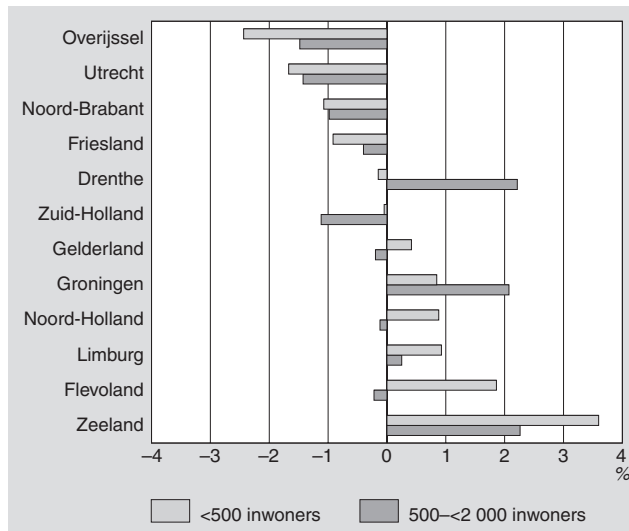
Zoals in het voorgaande artikel is geconstateerd, zijn de diverse typen landelijke kernen en stedelijke centra ruimtelijk ongelijkmatig over de provincies verspreid. Voor een goed begrip van de regionale verscheidenheid in deze kernen en centra, wat betreft de samenstelling van hun bevolking naar leeftijd, dient deze ongelijkmatige verspreiding wel voor ogen te worden gehouden. De *staat* toont per provincie de absolute aantallen per type landelijke kern en stedelijk centrum.

2. Regionale verscheidenheid landelijke kernen

Zeet kleine landelijke kernen

Landelijk gezien is de gemiddelde leeftijd van de inwoners in de zeer kleine landelijke kernen (minder dan 500 inwoners) 37,9 jaar. Deze gemiddelde leeftijd is berekend op basis van de verdeling van de inwoners over de leeftijdscategorieën 0–14 jaar, 15–24 jaar, 25–39 jaar, 40–54 jaar, 55–64 jaar, 65–74 jaar, 75–84 jaar en 85 jaar of ouder. In sommige provincies wijkt de gemiddelde leeftijd van de inwoners in de zeer kleine landelijke kernen echter aanzienlijk af van dit landelijk gemiddelde. Zo is de gemiddelde leeftijd van de inwoners van de Zeeuwse zeer kleine kernen 3,6 jaar hoger; in de overeenkomstige kernen in Flevoland is dit bijna 2 jaar hoger. Ook zijn de inwoners van deze nederzettingen in Limburg, Noord-Holland en Groningen gemiddeld één jaar ouder (*grafiek 1*). Jonger dan het landelijk gemiddelde zijn de inwoners van de zeer kleine landelijke kernen in Overijssel, Utrecht, Noord-Brabant en Friesland.

1. Verschil tussen de gemiddelde leeftijd per provincie en het landelijk gemiddelde, bevolkingskernen met minder dan 2 duizend inwoners, 2001

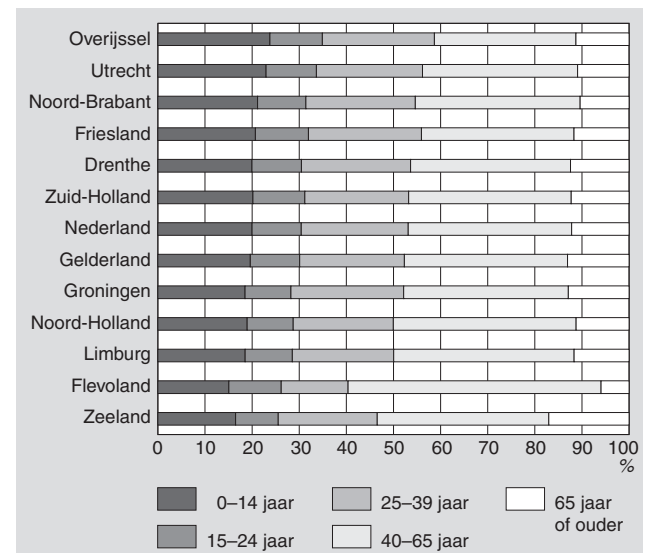

Relatief het jongst zijn de inwoners in de zeer kleine kernen in Overijssel (2,4 jaar jonger dan het landelijk gemiddelde) en in die in Utrecht (1,7 jaar jonger dan het landelijk gemiddelde). Overigens is het verschil in gemiddelde leeftijd tussen de inwoners van de Overijsselse en Zeeuwse zeer kleine kernen met 6 jaar vrij groot.

De hogere gemiddelde leeftijd van de inwoners in de Zeeuwse zeer kleine landelijke kernen is vooral te wijten aan een, ten opzichte van het landelijk gemiddelde, aanzienlijke ondervertegenwoordiging van de jongste leeftijdsgroep tot 15 jaar, en een nog grotere oververtegenwoordiging van de leeftijdsgroep van 65 jaar en ouder (*grafiek 2*). De geconstateerde relatief hoge gemiddelde leeftijd van de inwoners in de overeenkomstige kernen in Flevoland heeft een andere reden. Meer dan de helft van de inwoners in de zeer kleine kernen behoort daar namelijk tot de leeftijdsgroep van 40 tot 65 jaar, terwijl landelijk gezien maar iets meer dan een derde van de inwoners in deze nederzettingen tot deze leeftijdsgroep behoort. Verder zijn de 25–39-jarigen en de 0–14-jarigen in de Flevolandse kernen sterk ondervertegenwoordigd. Daar staat echter ook een sterke ondervertegenwoordiging tegenover van de inwoners van 65 jaar en ouder. Bij dit sterk afwijkende patroon in de leeftijdsopbouw dient te worden bedacht dat het hier onderdelen betreft van de gemeente Lelystad die op meer dan 200 meter afstand van de eigenlijke hoofdkern Lelystad liggen. In de Limburgse en Noord-Hollandse zeer kleine kernen valt de relatief sterke oververtegenwoordiging van de leeftijdsgroep 40 tot 65 jaar op als een belangrijke reden voor de gemiddeld hogere leeftijd van de inwoners in deze landelijke kernen.

De lagere gemiddelde leeftijd van de inwoners in de Overijsselse zeer kleine landelijke kernen is voornamelijk te wijten aan een sterke oververtegenwoordiging van de jongste inwoners (tot 15 jaar) enerzijds en een sterke ondervertegenwoordiging van de leeftijdsgroep van 40 tot 65 jaar anderzijds. Een soortgelijke reden geldt ook voor de lagere gemiddelde leeftijd van de inwoners in de Utrechtse zeer kleine landelijke kernen, maar dan in het bijzonder voor de leeftijdsgroep tot 15 jaar en iets minder voor de leeftijdsgroep van 40 tot 65 jaar (*grafiek 2*).

2. Aandeel inwoners naar leeftijd in bevolkingskernen met minder dan 500 inwoners, naar provincie, 2001

Kleine landelijke kernen

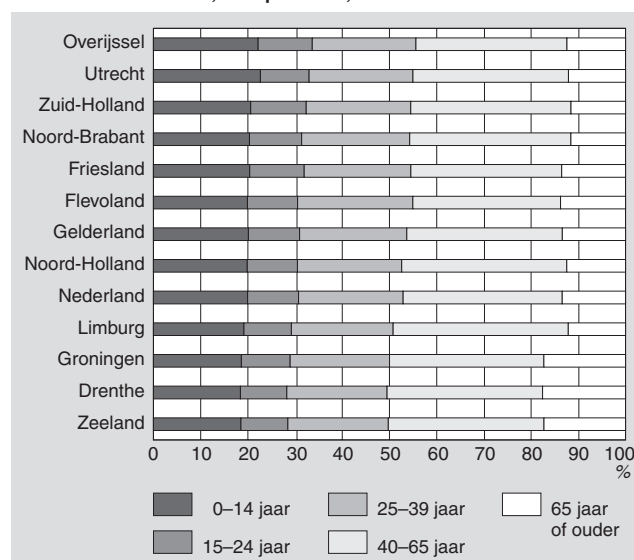
De gemiddelde leeftijd van de inwoners in kleine landelijke kernen bedraagt voor geheel Nederland 38,3 jaar. Dit is

slechts weinig hoger dan de gemiddelde leeftijd van de inwoners in de zeer kleine kernen (37,9 jaar). Ten opzichte van dit gemiddelde voor Nederland blijken in Zeeland ook de inwoners in deze nederzettingvorm gemiddeld ouder te zijn. Dit geldt overigens ook voor de inwoners in de kleine landelijke kernen in Drenthe en Groningen. Hun gemiddelde leeftijd ligt iets meer dan 2 jaar boven het landelijk gemiddelde (*grafiek 1*). In Overijssel en Utrecht zijn ook de inwoners in de kleine landelijke kernen weer het jongst, met een gemiddelde leeftijd die 1,4 à 1,5 jaar onder het landelijk gemiddelde ligt. Tot de kleine landelijke kernen met een gemiddeld lagere leeftijd van hun inwoners (één jaar boven het landelijk gemiddelde) kunnen ook nog die in Zuid-Holland en Noord-Brabant worden gerekend.

De relatief hoge gemiddelde leeftijd van de inwoners in deze nederzettingvorm in Zeeland, Drenthe en Groningen is vooral een gevolg van de sterke oververtegenwoordiging van de inwoners van 65 jaar en ouder (*grafiek 3*). Opmerkelijk is overigens ook de relatief sterke oververtegenwoordiging van de 40–65-jarigen in de Limburgse kleine landelijke kernen. Dit zou erop kunnen duiden dat de gemiddelde leeftijd van de inwoners in de kleine landelijke kernen daar in de toekomst sterker gaat toenemen dan elders in deze nederzettingvorm.

De lagere gemiddelde leeftijd die is waar te nemen bij de inwoners van de Overijsselse en Utrechtse kleine kernen, is voornamelijk te wijten aan een relatief sterke oververtegenwoordiging van de leeftijdsgroep tot 15 jaar. In de Zuid-Hollandse en Noord-Brabantse kleine kernen ligt vooral een ondervertegenwoordiging van de 65-plussers ten grondslag aan de daar geconstateerde relatief lage gemiddelde leeftijd.

3. Aandeel inwoners naar leeftijd in bevolkingskernen met 500 tot 2 duizend inwoners, naar provincie, 2001

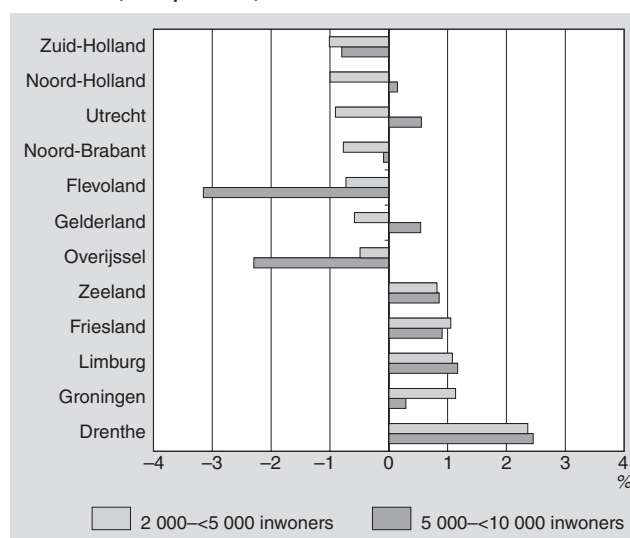

Middelgrote landelijke kernen

De inwoners van alle middelgrote landelijke kernen zijn gemiddeld 38,7 jaar oud, ofwel 0,4 jaar ouder dan de inwoners van de kleine landelijke kernen. Regionaal gezien

blijkt hier nog meer dan in het voorafgaande een heel duidelijke scheidslijn te lopen tussen de middelgrote kernen in de perifeer gelegen provincies en de centraal gelegen provincies. De inwoners van deze nederzettingvorm in de perifere provincies blijken namelijk allen gemiddeld ouder te zijn, en de inwoners van de overeenkomstige nederzettingvorm in de centraal gelegen provincies allen gemiddeld jonger (*grafiek 4*). Van de inwoners van de middelgrote landelijke kernen in perifere provincies is de gemiddelde leeftijd van de inwoners van de Drentse kernen het hoogst: gemiddeld 2,5 jaar boven het landelijk gemiddelde. Gemiddeld iets meer dan een jaar ouder zijn de inwoners van de middelgrote kernen in Groningen, Limburg en Friesland. Van de inwoners in deze nederzettingvorm in de centraal gelegen provincies is de gemiddelde leeftijd van de inwoners in de Zuid- en Noord-Hollandse middelgrote landelijke kernen het laagst: deze ligt gemiddeld een jaar onder het landelijk gemiddelde.

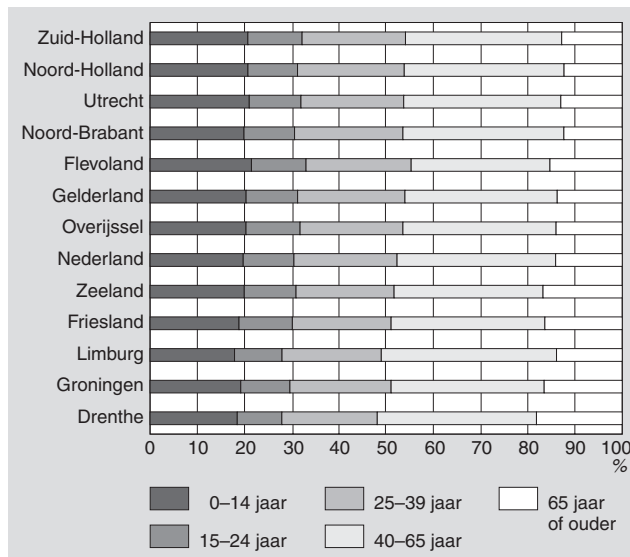
4. Verschil tussen de gemiddelde leeftijd per provincie en het landelijk gemiddelde, bevolkingskernen met 2 duizend tot 10 duizend inwoners, naar provincie, 2001

Van belang voor de hogere gemiddelde leeftijd van de inwoners van de Drentse middelgrote kernen is vooral de relatief sterke oververtegenwoordiging van de inwoners van 65 jaar en ouder. Diezelfde factor is – zij het in iets mindere mate – voornamelijk van belang voor een duiding van de hogere gemiddelde leeftijd van de inwoners in de Groningse, Friese en Zeeuwse middelgrote kernen. In Limburg is de hogere gemiddelde leeftijd van de inwoners in deze nederzettingvorm echter vooral te wijten aan een sterke oververtegenwoordiging van de inwoners van 40 tot 65 jaar (*grafiek 4*).

Voor de relatief lagere gemiddelde leeftijd van de inwoners in de middelgrote landelijke kernen in de centraal gelegen provincies zijn nauwelijks specifieke factoren in de leeftijdsopbouw aan te wijzen. Voor dit type nederzettingvorm in de drie Randstadprovincies kan voor de lagere gemiddelde leeftijd een combinatie worden genoemd van een lichte oververtegenwoordiging van de generatie tot 15 jaar en een lichte ondervertegenwoordiging van de generatie vanaf 65 jaar (*grafiek 5*).

5. Aandeel inwoners naar leeftijd in bevolkingskernen met 2 duizend tot 5 duizend inwoners, naar provincie, 2001

Grote landelijke kernen

De gemiddelde leeftijd van de inwoners van de grote landelijke kernen is gelijk aan die van de inwoners van de middelgrote landelijke kernen (beide 38,7 jaar). Regionaal treft men de grootste afwijkingen van dit landelijk gemiddelde aan in de grote landelijke kernen van Drenthe (2,5 jaar erboven) enerzijds en van Flevoland (3,2 jaar eronder) anderzijds (grafiek 4). Het verschil in gemiddelde leeftijd tussen de Drentse en Flevolandse grote landelijke kernen is dus met 5,6 jaar aanzienlijk.

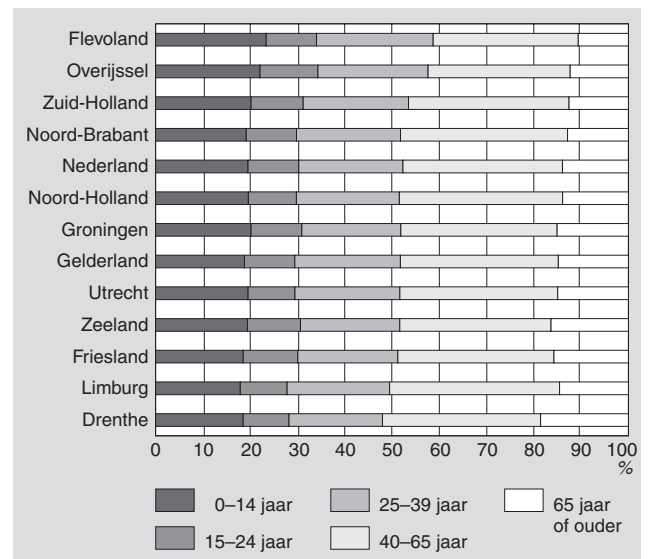
Tot de grote landelijke kernen met gemiddeld een iets oudere bevolking (een jaar of meer boven het landelijk gemiddelde) behoren behalve de kernen in Drenthe ook de kernen in de andere perifeer gelegen provincies, met uitzondering van Groningen. Behalve de grote landelijke kernen in Flevoland vertonen ook die in Overijssel een aanzienlijk lagere gemiddelde leeftijd van hun inwoners (2,3 jaar onder het landelijk gemiddelde).

Voor de hogere gemiddelde leeftijd van de inwoners van de Drentse grote landelijke kernen is voornamelijk de sterke oververtegenwoordiging van de inwoners van 65 jaar en ouder van belang (grafiek 6). Datzelfde is ook van toepassing op de hogere gemiddelde leeftijd van de inwoners van de Zeeuwse en Friese kernen, zij het dat de oververtegenwoordiging van de 65-plussers daar minder groot is dan in de Drentse kernen. In de overeenkomstige Limburgse nederzettingen van dit type is daarvoor in het bijzonder de oververtegenwoordiging van personen in de leeftijdsgroep van 40 tot 65 jaar verantwoordelijk.

De lagere gemiddelde leeftijd van de inwoners in dit type nederzettingenvorm in Flevoland heeft meerdere redenen: in de eerste plaats een sterke oververtegenwoordiging van de generatie tot 15 jaar en van de leeftijdsgroep 25 tot 40 jaar; in de tweede plaats een sterke ondervertegenwoordiging van de leeftijdsgroepen van 40 tot 65 jaar en 65 jaar en ouder (grafiek 6). Voor de gemiddeld lagere leeftijd van de inwoners in de Overijsselse grote kernen vormt vooral een sterke oververtegenwoordiging van de leeftijdsgroep

tot 15 jaar, in combinatie met een sterke ondervertegenwoordiging van de leeftijdsgroep van 40 tot 65 jaar, een belangrijke reden.

6. Aandeel inwoners naar leeftijd in bevolkingskernen met 5 duizend tot 10 duizend inwoners, naar provincie, 2001

3. Regionale verscheidenheid stedelijke centra

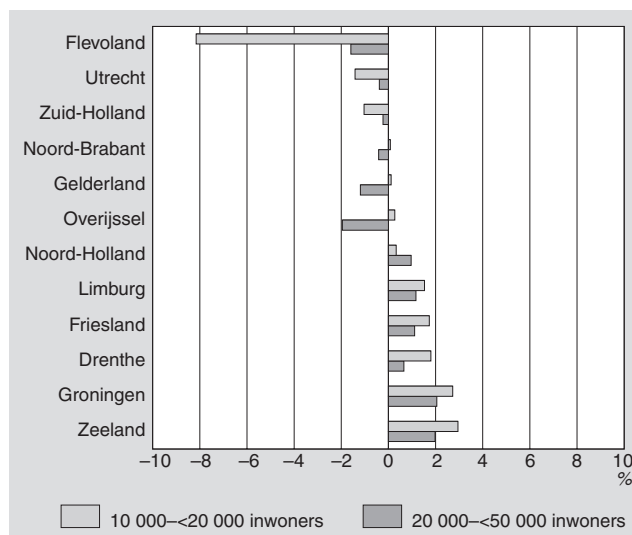
Zeer kleine stedelijke centra

Met 38,2 jaar ligt de gemiddelde leeftijd van de inwoners van de zeer kleine stedelijke centra op het niveau van de kleine landelijke kernen. Regionaal gezien wijken de gemiddelde leeftijden van de inwoners van de zeer kleine stedelijke centra echter sterk van elkaar af. In Zeeland ligt die gemiddelde leeftijd in dit type stedelijk centrum 2,9 jaar boven het landelijk gemiddelde, terwijl de overeenkomstige leeftijd van de inwoners van deze nederzettingenvorm in Flevoland 8,3 jaar onder het gemiddelde ligt (grafiek 7).

Behalve in de Zeeuwse zeer kleine stedelijke centra zijn ook de inwoners van deze nederzettingenvorm in de andere perifeer gelegen provincies gemiddeld aanzienlijk ouder dan de inwoners van de overeenkomstige stedelijke centra in de centraal gelegen provincies. In die provincies varieert de gemiddelde leeftijd van de inwoners van de zeer kleine stedelijke centra van 2,7 jaar boven het landelijk gemiddelde in Groningen tot 1,5 jaar boven dat gemiddelde in Limburg. Aan de andere kant van de regionale verscheidenheid, in dit opzicht, liggen behalve in Flevoland alleen nog in Utrecht en Zuid-Holland de gemiddelde leeftijden van de inwoners van de zeer kleine stedelijke centra beneden het landelijke gemiddelde.

De bijzonder lage gemiddelde leeftijd in de Flevolandse zeer kleine stedelijke centra hangt samen met een bijzonder patroon in de leeftijdsopbouw van de betreffende inwoners. Dit patroon wordt vooral gedomineerd door een zeer sterke oververtegenwoordiging van de 0-14-jarigen (11,6 procentpunt boven het landelijk gemiddelde) en ondervertegenwoordiging van de 40-64-jarigen (10,5 procentpunt onder dat gemiddelde). Bovendien zijn de 65-plussers

7. Verschil tussen de gemiddelde leeftijd per provincie en het landelijk gemiddelde, bevolkingskernen met 10 duizend tot 50 duizend inwoners, naar provincie, 2001

sterk ondervertegenwoordigd (6,3 procentpunt onder het landelijk gemiddelde) en – ter completering van het beeld – de 15- tot 40-jarigen aanzienlijk oververtegenwoordigd (*grafiek 8*). In Utrecht wordt de lagere gemiddelde leeftijd vooral bepaald door een lichte oververtegenwoordiging van de leeftijdsgroepen van 25 tot 40 jaar en van 0 tot 15 jaar, en door een lichte ondervertegenwoordiging van de 40- tot 65-jarigen en 65-plussers.

Als belangrijkste factoren ter duiding van de hogere gemiddelde leeftijd in de Zeeuwse en Groningse zeer kleine stedelijke centra kunnen een groter aandeel 65-plussers en een kleiner aandeel 0–14-jarigen worden genoemd. Een kleiner aandeel van de 0–14-jarigen speelt ook een rol in de geconstateerde hogere gemiddelde leeftijd van de inwoners van deze nederzettingvorm in Limburg. Daar is verder een groter aandeel van de leeftijdsgroep van 40 tot 65 jaar van belang. In de Drentse en Friese zeer kleine stedelijke centra is de hogere gemiddelde leeftijd van hun

inwoners vooral een gevolg van een oververtegenwoordiging van de oudste leeftijdsgroep.

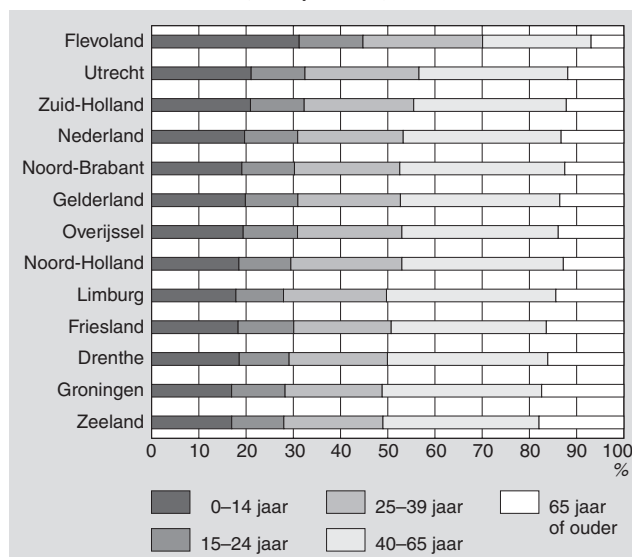
Kleine stedelijke centra

De gemiddelde leeftijd van de inwoners van de kleine stedelijke centra wijkt landelijk gezien maar weinig af van de zeer kleine stedelijke centra (0,2 jaar hoger). De regionale verschillen in de gemiddelde leeftijd van de inwoners van de kleine centra zijn ten opzichte van die in de zeer kleine stedelijke centra daarentegen minder groot.

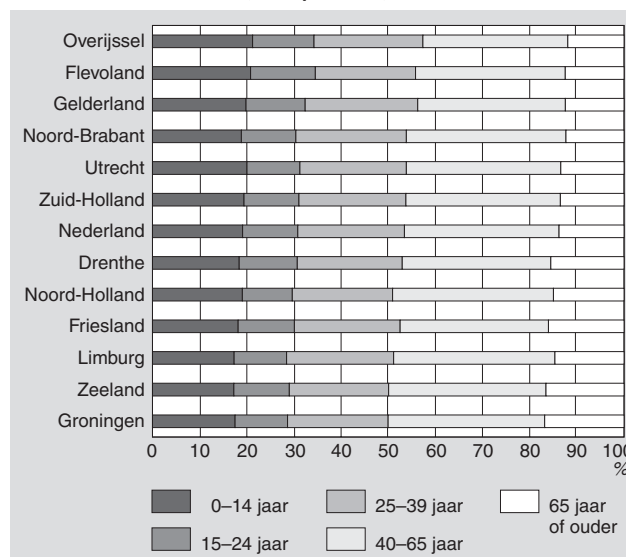
Niet alleen in de Groningse en Zeeuwse zeer kleine stedelijke centra, maar ook in de kleine stedelijke centra in deze beide provincies, blijken de inwoners gemiddeld het oudst te zijn. Hun gemiddelde leeftijd wijkt echter minder van het landelijk gemiddelde af dan die van hun provinciegenoten in de zeer kleine centra (*grafiek 7*). Een geringere afwijking dan in de zeer kleine centra is ook te constateren voor de gemiddelde leeftijd van de inwoners in deze nederzettingvorm in de andere drie perifere provincies. Verder ligt ook in de Noord-Hollandse kleine stedelijke centra de gemiddelde leeftijd nog boven het landelijk gemiddelde. Onder het landelijk gemiddelde ligt vooral de gemiddelde leeftijd in de kleine stedelijke centra in de centraal gelegen provincies Overijssel, Flevoland en Gelderland.

De hogere gemiddelde leeftijd van de inwoners van de Groningse en Zeeuwse kleine stedelijke centra wordt voornamelijk bepaald door een sterke oververtegenwoordiging van inwoners van 65 jaar en ouder en een ondervertegenwoordiging van de leeftijdsgroep tot 15 jaar (*grafiek 9*). De hogere gemiddelde leeftijd van de inwoners van de Limburgse kleine stedelijke centra is voornamelijk een gevolg van een kleiner aandeel van de jongste generatie tot 15 jaar, in combinatie met een groter aandeel van de 40–64-jarigen ten opzichte van het landelijk gemiddelde. In de Friese nederzettingen van dit type is die hogere gemiddelde leeftijd vooral het gevolg van een oververtegenwoordiging van de 65-plussers.

8. Aandeel inwoners naar leeftijd in bevolkingskernen met 10 duizend tot 20 duizend inwoners, naar provincie, 2001

9. Aandeel inwoners naar leeftijd in bevolkingskernen met 20 duizend tot 50 duizend inwoners, naar provincie, 2001

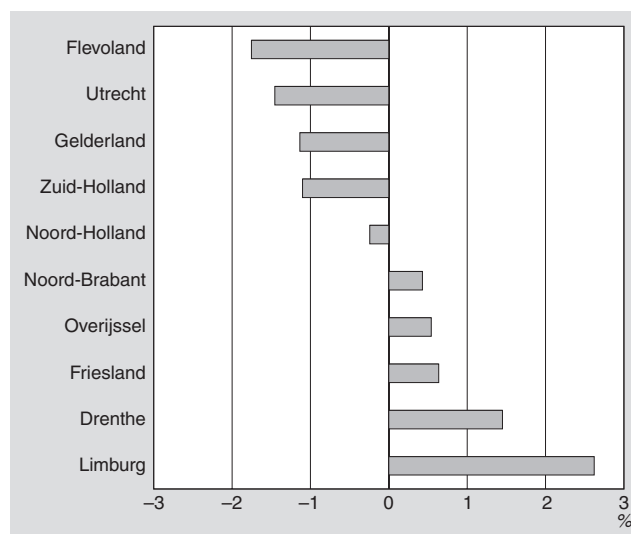

Als belangrijkste factoren ter duiding van de lage gemiddelde leeftijd in de Overijsselse kleine stedelijke centra kunnen worden genoemd een oververtegenwoordiging van de leeftijdsgroep tot 15 jaar en een ondervertegenwoordiging in de twee oudste leeftijdsgroepen (*grafiek 9*). In de Flevolandse kleine stedelijke centra is het vooral een groter aandeel van de twee jongste leeftijdsgroepen die zorg draagt voor een lagere gemiddelde leeftijd van de inwoners van deze nederzettingvormen. In Gelderland daarentegen betreft het voornamelijk een kleiner aandeel van de twee oudste leeftijdsgroepen.

Middelgrote stedelijke centra

Van alle typen stedelijke centra is de gemiddelde leeftijd van de inwoners van de middelgrote centra met 37,8 jaar het laagst. In de Limburgse middelgrote stedelijke centra ligt deze gemiddelde leeftijd echter 2,6 jaar, en in de overeenkomstige Drentse stedelijke centra 1,5 jaar boven het landelijk gemiddelde (*grafiek 10*). In de middelgrote stedelijke centra in achtereenvolgens Flevoland, Utrecht, Gelderland en Zuid-Holland ligt de gemiddelde leeftijd van de betreffende inwoners één jaar of meer onder het landelijk gemiddelde.

10. Verschil tussen de gemiddelde leeftijd per provincie en het landelijk gemiddelde, bevolkingskernen met 50 duizend tot 100 duizend inwoners, naar provincie, 2001

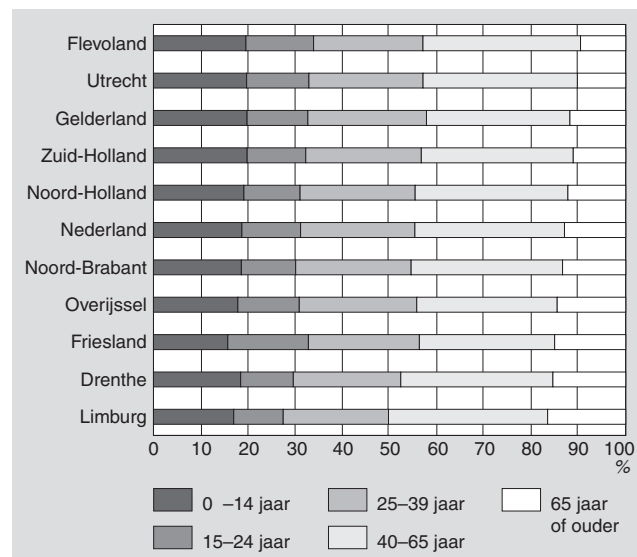

De hogere gemiddelde leeftijd van de inwoners van de Limburgse middelgrote stedelijke centra is voornamelijk te wijten aan een nogal afwijkende leeftijdsopbouw van hun inwoners. Ten opzichte van het landelijk gemiddelde wordt deze opbouw gekenmerkt door een oververtegenwoordiging van de twee oudste leeftijdsgroepen en een ondervertegenwoordiging van alle andere leeftijdsgroepen. Vooral de oudste leeftijdsgroep is er sterk oververtegenwoordigd. In de Drentse middelgrote stedelijke centra is het voornamelijk een groter aandeel 65-plussers dat bijdraagt aan de hogere gemiddelde leeftijd in deze nederzettingvormen (*grafiek 11*).

In het Flevolandse middelgrote stedelijke centrum is het vooral het aanzienlijk kleiner aantal ouderen vanaf 65 jaar

dat zorgt voor een lagere gemiddelde leeftijd. Een kleiner aantal ouderen draagt ook sterk bij aan de geconstateerde lagere gemiddelde leeftijd in dit type nederzettingvorm in Utrecht en Zuid-Holland. In Gelderland is de daar geconstateerde lagere gemiddelde leeftijd van de inwoners in de middelgrote stedelijke centra vooral het gevolg van een daar voorkomende lichtere ondervertegenwoordiging van de twee oudste leeftijdsgroepen.

11. Aandeel inwoners naar leeftijd in bevolkingskernen met 50 duizend tot 100 duizend inwoners, naar provincie, 2001

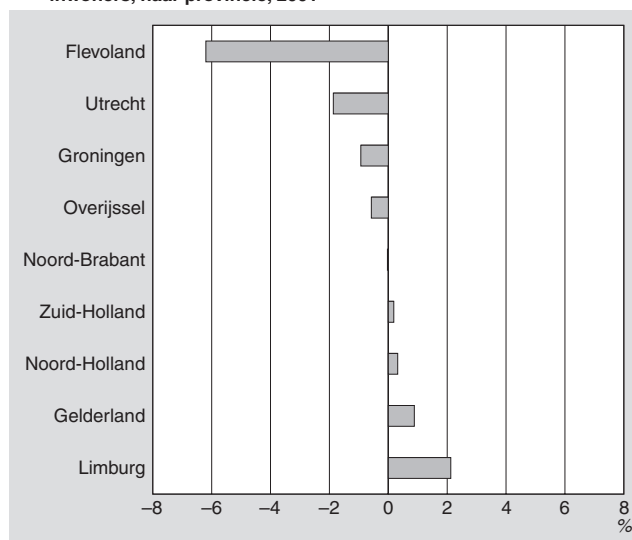
Grote stedelijke centra

Landelijk gezien ligt de gemiddelde leeftijd in de grote stedelijke centra met 38,4 jaar op een niveau dat vergelijkbaar is met dat in de kleine stedelijke centra. Evenals in de middelgrote steden ligt ook de gemiddelde leeftijd van de inwoners van de Limburgse grote stedelijke centra daarboven, met 2,1 jaar. De regionale verscheidenheid in de gemiddelde leeftijd voor deze nederzettingvorm wordt echter overheerst door het grote stedelijke centrum in Flevoland. De gemiddelde leeftijd van de betreffende inwoners ligt daar ruim 6,2 jaar onder het landelijk gemiddelde. Verder is ook in de grote stedelijke centra in Utrecht nog sprake van een relatief jonge bevolking (*grafiek 12*).

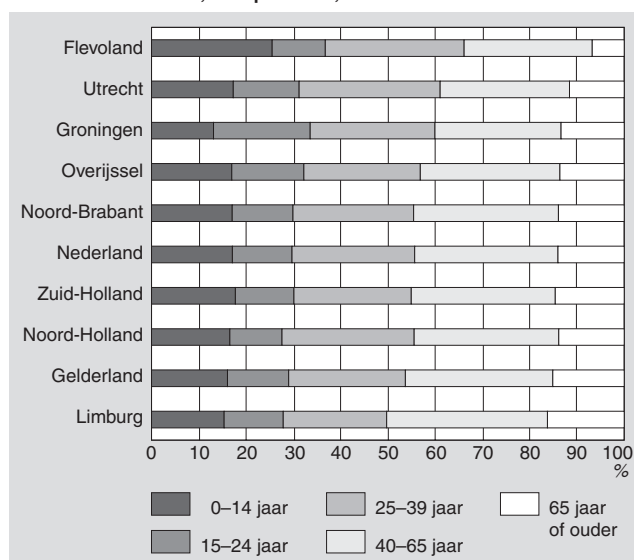
De hogere gemiddelde leeftijd van de inwoners van de Limburgse grote stedelijke centra is voornamelijk het gevolg van een combinatie van veel minder 25-39-jarigen, veel meer 40-64-jarigen en meer 65-plussers onder de inwoners van deze centra (*grafiek 13*).

De zeer lage gemiddelde leeftijd in dit type stedelijk centrum in Flevoland is voornamelijk een gevolg van het zeer sterk afwijkende patroon in de leeftijdsopbouw: een zeer sterke oververtegenwoordiging van 0-14-jarigen in combinatie met een aanzienlijke oververtegenwoordiging van 25-39-jarigen; een zeer sterke ondervertegenwoordiging van 65-plussers; en een aanzienlijke ondervertegenwoordiging van 40-64-jarigen (*grafiek 13*). De lagere gemiddelde leeftijd in de Utrechtse grote stedelijke centra, ten slotte, vindt zijn oorsprong vooral in een kleiner aandeel van de

12. Verschil tussen de gemiddelde leeftijd per provincie en het landelijk gemiddelde, bevolkingskernen met 100 duizend of meer inwoners, naar provincie, 2001

13. Aandeel inwoners naar leeftijd in bevolkingskernen met 100 duizend of meer inwoners, naar provincie, 2001

leeftijdsgroepen vanaf 40 jaar, in combinatie met een groter aandeel 25-39-jarigen.

4. Samenvatting

De gemiddelde leeftijd van de inwoners per type landelijke kern en stedelijk centrum blijkt soms aanzienlijk te verschillen tussen provincies. Op enkele uitzonderingen na treft men zowel landelijke kernen als stedelijke centra met een oudere bevolking aan in meer perifeer gelegen provincies. Voor de landelijke kernen is dit het vaakst het geval in Drenthe, namelijk in de kleine, middelgrote en grote kernen. In Friesland komt dit alleen in de middelgrote landelijke kernen voor. In Zeeland en in Limburg geldt dit voor alle stedelijke centra in deze provincies. In Groningen, Drenthe en Friesland herbergen de meeste stedelijke centra een

oudere bevolking, met een gemiddelde leeftijd die minimaal één jaar boven het landelijk gemiddelde ligt.

Landelijke kernen en stedelijke centra met een jongere bevolking – een bevolking waarvan de gemiddelde leeftijd minimaal één jaar lager is dan het landelijk gemiddelde – liggen zonder uitzondering in meer centraal gelegen provincies. Bij de landelijke kernen komt dit het vaakst voor in Overijssel, namelijk in de zeer kleine, kleine en grote kernen. In Noord-Holland en Flevoland komt dit het minst voor. In Gelderland behoort geen enkel type landelijke kern tot een dergelijke kern. Stedelijke centra met een jongere bevolking liggen vooral in Flevoland en Utrecht. In Flevoland is dit het geval in alle vier typen stedelijke centra, en in Utrecht in de zeer kleine, middelgrote en grote stedelijke centra. In Zuid-Holland, Overijssel en Gelderland is dit slechts het geval in één type stedelijk centrum. Dat zijn achtereenvolgens de zeer kleine centra in Zuid-Holland, de kleine centra in Overijssel en de middelgrote centra in Gelderland. In Noord-Holland en Noord-Brabant behoort geen enkel type stedelijk centrum tot een stedelijk centrum met een jongere bevolking.

De hier gepresenteerde cijfers zijn echter gemiddelden. Tussen de afzonderlijke landelijke kernen en stedelijke centra kunnen de gemiddelde leeftijd en de leeftijdsopbouw per type kern of centrum nog veel sterker uiteenlopen dan volgens de hier gepresenteerde cijfers. De regionale verscheidenheid in bevolkingsconcentraties is dan ook uiteindelijk groter dan de hier gepresenteerde verscheidenheid op het regionale niveau van de provincies.

Literatuur

Atzema, O.A.L.C., P.P.P. Huigen en M.C.H.M. van der Velden, 1989, Dorpen in Nederland. In: Huigen, P.P.P. en M.C.H.M. van der Velden (red.), De achterkant van verstedelijkt Nederland. Koninklijk Nederlands Aardrijkskundig Genootschap / Geografisch Instituut Rijksuniversiteit Utrecht, Amsterdam / Utrecht.

CBS, 1950, Plaatselijke indeling. Voornaamste cijfers per gemeente. 12^e Algemene Volkstelling, annex Woningtelling, 31 mei 1947. Serie B, deel 1. Staatsdrukkerij- en Uitgeverijbedrijf, 's-Gravenhage.

CBS, 1964, Bevolking van de gemeenten en onderdelen van gemeenten. 13^e Algemene Volkstelling, 31 mei 1960. Deel 2. De Haan, Zeist.

CBS, 1981, Plaatselijke indeling. Bevolking van plaatsen en aaneengebouwde plaatsen (agglomeraties). 14^e Algemene Volkstelling, annex Woningtelling, 23 februari 1971. Serie B, deel 1B. Staatsuitgeverij, 's-Gravenhage.

CBS, 2006, Bevolkingskernen, 2001. CBS website. Thema Milieu, Natuur en Ruimte, www.cbs.nl.

Groot, J.P., 1980, Groeiende en kwijnende plattelandskernen. Monografieën Volkstelling 14. Staatsuitgeverij, 's-Gravenhage.